

IV. Døde Elvis

16. Afsked

Elvis Presley var ”en hel generations oplevelse og udvikling,” skrev journalisten Malin Lindgren i *Berlingske Tidende* den 21. august 1977.⁵⁷³ Fem dage før var den 42-årige sanger faldet livløs om i sit forgyldte badeværelse i sydstatsvillaen Graceland. Forsøgene på at genoplive ham havde slået fejl. Den officielle forklaring lød på et hjertetilfælde, men især nylige rygter om hans omfattende medicinmisbrug gav næring til vidt udbredte spekulationer om grundene til, at hjertet gik i stå så tidligt.

Som offentlig skikkelse stod han ved sin død i skyggen af et stærkt spaltet landskab af nye musikidoler, musikgenrer og subkulturer. Ved indgangen til 1977 pegede *Vi unges* musikårbog *Top pop* på ABBA og Gasolin’ som de førende grupper i populærmusikken. Den polerede amerikanske discomusik med Gloria Gaynor og Barry White i spidsen var nu slået igennem hos det brede publikum, side om side med den fortsat udtalte retrotrend i popmusikken.⁵⁷⁴ ’Flippernes’ kultur stod ikke længere helt så stærkt som modpol til den glatte pop, men musikpressen begyndte dog i 1977 at rapportere om en ny modkultur: punkerne, der også havde deres egne bands som The Ramones, Sex Pistols og snart også danske sidestykker.⁵⁷⁵

Elvis’ seneste udspil *Moody Blue*, der både udkom som singleplade og blev titelsangen på den sidste LP inden hans død, lagde sig efter disco-lyden og blev fra starten lidt venligere modtaget af både pladekunder og anmeldere end hans seneste plader.⁵⁷⁶ Ellers videreførte hans nyindspilninger med kun ganske få undtagelser den blanding af countrymusik og anden sorgfuld kærlighedsmusik,

⁵⁷³ Malin Lindgren: ’Farvel til Elvis – og 20 år af vores liv’, *Berlingske Tidende* 21/8-1977, 1. sektion, s. 13.

⁵⁷⁴ Jørgen Kristiansen (red.): *Top pop 77*, København; Forlaget Sabroe 1977, især s. 70f og 46-50. Opgørelser over de mest succesfulde artister på danske hitlister 1975-77 på danskehitlister.dk (tilgået 6/9-2018); *Vi unge* i samme årgange.

⁵⁷⁵ Jørgen Kristiansen: ’Ponk for rockere’ [sic], *Vi unge* nr 2 (februar 1977), s. ?? . Se også samme skribents ’Punk og indestængte aggressioner’, *Vi unge* nr. 6 (juni 1977), s. 12-14. Kristiansen karakteriserede her punken som et forsøg fra den stagnerende pladebranches side på at øge omsætningen ved at vende tilbage til den vilde stil fra 1960’er-grupper som The Rolling Stones, The Pretty Things og The Who. Lidt anderledes var perspektivet i efteråret – se Jørgen Kristiansen: ’Punken er allerede ved at dø – men dens vitalitet lever videre’ samt Jan Abramowitz: ’Punk rock i USA: En ganske anden sag’, *Vi unge* nr. 10 (oktober 1977), hhv. s. 22; og 23.

⁵⁷⁶ Sven Wezelenburg: ’Presley-come-back både i Danmark og Amerika’, *BT* 5/8-1977, s. 19; Kaj Gosvig: ’Elvis kan stadig’, *Aktuelt* 8/8-1977, s. 30.

der havde præget hans studieproduktion hen over midten af 1970'erne. Selv når den modne Elvis fornyede sig, var det ved at lægge sig i slipstrømmen af andres stilarter.

De verdensomspændende reaktioner på hans død viste dog tydeligt, at Elvis som *celebrity* og *image* var nået meget langt ud, og at hans udbredelse havde været forbundet med omfattende forandringer i de globale strømme af kommunikation og vareudveksling. Ved hans karrierestart i 1950'erne var der ofte gået flere år, før nye retninger inden for amerikansk populærkultur nåede til Europa, og nogle retninger var aldrig nået så langt. I halvfjerdsenerne var både musikrepertoire, kendisser og smag i langt højere grad synkroniseret på tværs af Atlanten, også selv om man fortsat fandt danske navne på top 20.

Så også i Malin Lindgrens hjemland gjorde den statslige radio sendefloden fri, så P3-medarbejder Erik Kramshøj kunne spille Elvisplader. Aviserne ryddede forsider og bragte fyldige nekrologer. Tv-produceren Edmond Jensen hastekomponerede en mindeudsendelse i levende billeder.⁵⁷⁷ *BT* beskrev på lederplads Elvis som en frigørende "folkekunstner," der havde ført an i en "folkelig revolution," og selv *Land og Folks* ellers ikke særligt Elvisbegeistrede tv-anmelder H.E. Sørensen anerkendte, at den unge Elvis inden overgivelsen til den profitgale kulturindustri havde været "en proletar, som kom fra dybet, og som medbragte noget af folkets levende kultur."⁵⁷⁸ Ledende danske kulturpersonligheder måtte svare på, hvad Elvis havde betydet for dem, og skønt de fleste af de adspurgte ikke selv havde meget tilovers for ham – eller for populærkultur i det hele taget – kunne de dog godt se, at han havde betydet meget for andre. Elvis havde jo været et "tidsfænomen" for ungdommen, mente Elsa Gress, ét af landets fremmeste bud på en offentlig intellektuel: "Man kan sige Elvis var amatørismens første store nummer. Han viste, at enhver kunne lave det, han lavede."⁵⁷⁹

⁵⁷⁷ 'Elvis Presleys død', samling af lydklip fra Danmarks Radios Program 3 den 17/8-1977, tilgængelig på larm.fm; '50 mill. fans kan ikke tage fejl', 35 minutters tv-udsendelse på Danmarks Radio, tilrettelægges af Edmond Jensen, 24/8-1977 (ikke tilgængelig, men samtidige kommentarer viser, at det drejede sig om korte klip fra Elvis' tv- og filmkarriere med aktuelle, kritiske kommentarer fra Dan Turell undervejs). En egentlig analyse af de umiddelbare reaktioner på Elvis' død verden over mangler stadig, men nyhedens vej rundt i amerikanske medier spores journalistisk i Neal & Janice Gregory: *When Elvis Died*, New York: Washington Square Press 1980. På s. 187-237 i den bog gengives også talrige ekkoer fra den øvrige verdens medier, men oftest så kalejdoskopisk, at der bliver meget tilbage at kortlægge. Michael Bertrand: 'Elvis Presley and the Politics of Popular Memory', *Southern Cultures*, 13:3 (2007), s. 62-86, fokuserer på den afrikansk-amerikanske befolknings reaktion på dødsfaldet og senere kollektive erindring om Elvis.

⁵⁷⁸ H.E. Sørensen: 'Idolet som døde', *Land og Folk* 27/8-1977, s. 10. 'Elvis – en folkekunstner' (leder), *BT* 18/8-1977, s. 12. Se også forfaldsopfattelse i det kommunistiske dagblads officielle nekrolog N.F. [Nils Frederiksen]: 'Elvis Presley død', *Land og Folk* 18/8-1977, s. 8.

⁵⁷⁹ Steffen Larsen og Leif Hansen: 'Hvad har Elvis betydet for dig?', *Aktuelt* 18/8-1977, s. 36.

Elvis' død blev et samtaleemne på arbejdspladser, i skoler og børnehaver og rundt om i hjemmene. Niels, der gik i 7. klasse på Fourfeldtskolen i det vestlige Esbjerg, hørte nyheden i radioen klokken syv næste morgen, og inden det ringede ind til første time, var snakken allerede i gang på bænken udenfor. For dem var Elvis ikke det allersmarteste, men det var dog stadig noget for de unge, og kammeraterne havde længe joket med, hvordan man skulle "løfte den ene side af læben en anelse i sit møde-andre-mennesker-smil. Ligesom Elvis."⁵⁸⁰ Erik, der var tre år ældre, græd derimod over morgenradioavisen den dag. I hans vestjyske landsbyliv var det nemlig stadig ikke klart, at Elvis var gået af mode: "For mig var han min generations helt, den der med sit hoftevid og den farlighed, der kan ligge i ren uskyld, luftede ud for hele verdens teenagere. Og vi var jo usårlige. Men den gik altså ikke."⁵⁸¹ Jens, der gik i børnehaveklasse i Ikast, oplevede også Elvis' død som dagens store samtaleemne blandt de små.⁵⁸² Det *celebrity*-dødsfald blev "ugens hovedbegivenhed," som førnævnte H.E. Sørensen lidt syrligt udtrykte det.⁵⁸³

Efterdønninger varede dog betydeligt længere endnu. I ugerne derefter udkom ikke mindre end fire dansksprogede mindebøger.⁵⁸⁴ Hastefrembragt *Elvis-merchandise* kom på markedet. I Danmark var det først og fremmest det århusianske firma Corell, der producerede den første af mange årlige mindeplatter med Elvismotiv.⁵⁸⁵ Og hans musik blev hamstret. Den danske underleverandør for pladeselskabet RCA, Hede Niensens Fabrikker, modtog i de første dage efter hans død ordrer på mere end 100.000 Elvisplader til det danske marked – ti gange så mange, som de havde på lager. Alene pladeforretningen Fonas filial på Strøget i København solgte 200 Elvisplader dagligt lige efter dødsfaldet.⁵⁸⁶ Elvis syntes at være en endnu større succes som død end i levende live. Større som genstand for kollektiv erindring end som oplevet samtid.

Men det var en erindring med vidt forskellige lag og præget af stridende perspektiver og holdninger. Det ser man måske tydeligst ved at sammenligne med den offentlige rystelse over mordet på John Lennon tre år senere. Her gentog meget af sceneriet fra Elvis' død sig, også i

⁵⁸⁰ Niels Wium Olesen, personlig meddelelse, 16/8-2017.

⁵⁸¹ Erik Jensen: 'Længelsens lyd', *Politiken* 7/1-1995, 4. sektion, s. 1.

⁵⁸² Jens Rasmussen, personlig meddelelse, 16/8-2017.

⁵⁸³ H.E. Sørensen: 'Idolet som døde', *Land og Folk* 27/8-1977, s. 10.

⁵⁸⁴ Kurt Thyboe: *Elvis – myten og manden*, [Lyng]: Bogan 1977; Mugge [Mogens Mugge Hansen]: *Elvis – er ikke død*, København: SV Press 1977 – begge disse lå klar inden for en måned efter dødsfaldet. Jørgen Mylius: *Elvis – stjernen der aldrig slukkes*, København: Aller 1977; Dick Tatham: *Elvis*, Bagsværd: Interpresse 1977 (oversat af *Vi unges* og *Berlingske Tidendes* musikskribent Jørgen Kristiansen).

⁵⁸⁵ Bestillingskuponer til Elvismindeplatter fra Correll (venligst affotograferet af Christian Rantsén).

⁵⁸⁶ Leif Hansen: 'Elvis-plader hamstres panisk', *Aktuelt* 19/8-1977, s. 25.

Danmark: Radioen spillede The Beatles, talrige musik- og kulturskribenter så tilbage på deres liv med Lennon, og Edmond Jensen producerede endnu en mindeudsendelse til tv, denne gang på en hel time.⁵⁸⁷ Men selv om Lennon havde videreført sin karriere på egen hånd og relanceret sig flere gange i mellemtiden, lagde mindeordene helt entydigt hovedvægten på hans tid i The Beatles, der ved hans død lå ti år og mere tilbage. Den tid så skribenterne tilbage på med dyb respekt og kærlighed, både som musik, som generationsfrigørelse og som udtryk for 1960'ernes ungdommelige håbefuldhed, der for utallige iagttagere over hele den vestlige verden syntes at nå sit symbolske endeligt med Lennons død.⁵⁸⁸

Reaktionerne på Elvis' død var mere sammensatte. Han symboliserede vidt forskellige markante kulturelle udtryk og sammenhænge på tværs af godt 20 års rivende udvikling i den globale populærkultur. Derfor var det muligt at mindes meget forskellige Elviser og vidt forskellige tider gennem ham. Samtidig var hans kulturelle eftermæle også mere kontroversielt end den vidt agtede John Lennons.

Historiens afslutning

Malin Lindgrens førnævnte nekrolog i *Berlingske Tidende* syntes at udspringe af en personlig trang til at gøre status over Elvis' karriere og det, han stod for. Hun var kun tre år ældre end ham og havde fulgt ham fra første færd, om end på behørig afstand. Som ung journalist på *BT* havde hun i august 1956 leveret en af de tidligste større avispræsentationer af Elvis for danske læsere. Allerede dengang havde den unge Malin Lindgren fornemmet, at den unge amerikaner stod for noget afgørende:

”Presley er den første, der har ovovet at være helt anderledes.”⁵⁸⁹

Hendes nekrolog 21 år senere var et personligt tilbageblik på netop dette gennembrud for ungdommen.⁵⁹⁰ Hun var ikke selv fan, men følte sig tydeligt forbundet med ham. ”Pointen ved hans

⁵⁸⁷ Se f.eks. Helle Hellmann: 'Beatles-drømmen er forbi', *Politiken* 10/12-1980, 2. sektion, s. 1; Torben Bille: 'Til minde om Lennon', *Politiken* 12/12-1980, 2. sektion, s. 8; Thomas Bredsdorff: 'De slog tonen an for en ny livsstil', *PS – Politiken Søndag* 14/12-1980, s. 1f; pk & pal: 'John Lennon' (leder), *Information* 10/12-1980, s. 1; Hans-Jørgen Nielsen: '10 år efter: 60+13 spørgsmål til Alle og Enhver', *Information* 10/12-1980, s. 8; Lasse Ellegård: 'Idolet John Lennon. Pirat og helgen. Et nostalgisk post scriptum', *Weekendavisen* 23/1-1981, s. 13f.

⁵⁸⁸ Se hertil også Fred Fogo: *I Read the News Today: The Social Drama of John Lennon's Death*, Maryland: Rowman and Littlefield 1994; Janne Mäkelä: *John Lennon Imagined: Cultural History of a Rock Star*, New York: Peter Lang 2004, s. 208-211.

⁵⁸⁹ Malin Lindegren [senere Lindgren]: 'Hottest i USA', *BT* 4/8-1956, s. 10.

⁵⁹⁰ Avisens officielle nekrolog var blevet bragt allerede tre dage før, bemærkelsesværdigt nok forfattet af Bent Henius, manden bag det første danske radioprogram om Elvis, *Rullekongen fra USA*, først sendt i december 1956. Se Bent Henius: 'Legenden Elvis', *Berlingske Tidende* 18/8-1977, 2. sektion, s. 23.

død er, at vi hans samtidige et øjeblik følte os gamle og bange. Vores historie begyndte sammen med ham. Skal den også ende sådan?⁵⁹¹ For Lindgren syntes Elvis' død dermed at symbolisere selve den tragiske afslutning på historien – eller i det mindste den del af historien, hun betegnede som 'vores'.

Hvem var det 'vi', hun talte på vegne af? Vel først og fremmest hendes egen generation, der havde gjort sig gældende i 1950'ernes ungdomsskælv. Men måske skulle det tolkes bredere? Hendes frygt for, at Elvis' skæbne på én eller anden vis repræsenterede 'os' alle, kunne siges at forbinde sig med udbredte fornemmelser af, at en hel politisk og kulturel epoke var ved at rinde ud.

I skarp kontrast til de utopiske udsigter fra det ungdomsoprør, som Elvis med Lindgrens ord havde været den "første rambuk" for, stod den nye, grænsesøgende ungdomskultur, punkerne. Hvis de havde et slagord, var det formuleret i Sex Pistols' *God Save the Queen*, udgivet på singleplade i maj 1977: *No Future*.⁵⁹² Ikke nødvendigvis som dyrkelse af den udsigtsløse nutid, men måske snarere som harme over, at enhver egentlig fremtid syntes at være blevet frarøvet dem.

Fornemmelsen af, at man havde mistet udsigterne til bedre fremtider var blevet sat på dagsordenen i de første diskussioner af både den økonomiske krise og den kulturelle nostalgibølge fra begyndelsen af 1970'erne. Men punkernes slagord – og Malin Lindgrens bekymringer over historiens afslutning, som pegede i samme retning, blot mere melankolsk og eftertænksomt end vredt – gjorde det tydeligere end før, at fremtidstabet ikke bare blev erstattet af fortidsorientering og nostalgi. Snarere indebar fremtidstabet også, at man mistede kontakten med den fortid, der havde været kendetegnet ved fremtidsløfter, ved den fornemmelse af magten til at forme den historiske forandring, som havde kendetegnet ungdomsoprørerne fra 1968 og den unge Elvis, som oprørerne havde taget til sig. De løfter kunne nu se forlørne ud. *No Elvis, Beatles or the Rolling Stones in 1977*, råbte The Clash på vegne af punkfolket i sangen *1977* fra marts samme år.⁵⁹³

Selv det gamle, som nostalgikerne dyrkede med længsel, levede måske ikke længere nogen udvej. Tilbage stod kun den trøstesløse nutid som en uomgængelig betingelse. Afslutningen på Elvis' liv faldt dermed sammen med en langt mere udtalt fornemmelse af, at man nu havde mistet den

⁵⁹¹ Lindgren 'Farvel til Elvis'. Se også hendes overgivelse til Elvis ti år senere, ledsaget af en refleksion over forældres tilbøjelighed til at affærdige børnenes og den nye kultur: 'Undskyld, Elvis', *Politiken* 21/8-1987, sektion 3, s. 16.

⁵⁹² Se Matthew Worley: *No Future: Punk, Politics and British Youth Culture, 1976-1984*, Cambridge: Cambridge University Press 2017.

⁵⁹³ Den italienske filosof Franco 'Bifo' Berardi har i tilbageblik taget Sex Pistols på ordet og udpeget netop 1977 som det skelsår, hvor den moderne tro på fremtiden led sit afgørende nederlag. Franco 'Bifo' Berardi: *After the Future*, London: AK Press 2011.

utopiske fremtidsorientering, der ikke kun havde kendetegnet ungdomsoprøret, men i bredere forstand selve det moderne samfunds opbygning gennem et par århundreder.⁵⁹⁴

Vajende palmer eller oprørerens fald?

Opfattelsen af Elvishistorien som en både personlig og samfundshistorisk tragedie gik igen i utallige mindeord. Men de kommentatorer, som var yngre end Malin Lindgren, havde anderledes tilbageblik på fortiden. Den 24-årige *Politiken*-journalist Ann Mariager huskede ”Elvis i de stramme satin-shorts og Hawaii-skjorten, under vajende palmer med flotte piger i strutskørter og dinglende hestehaler. Vi sad dernede i salen og sukkede: ’Åh, bare det var mig.’”⁵⁹⁵ Det var den ufarlige Pop-Elvis i *Blue Hawaii* til biografernes fireforestillinger i midt- og sen-1960’erne, Mariager nu så tilbage på som symbol på han den tabte barndoms uskyldigere drømme og fællesskab – igen i kontrast til voksenlivets og sen-1970’ernes alvor.

Informations 33-årige rockskribent Lasse Ellegaard talte derimod for dem, der betragtede sig som de egentlige ungdomsoprørere – altså dem fra 1968, et tiår efter Elvis’ gennembrud. Små otte år før nekrologen havde Ellegaard været med til at indlemme Elvis i en ny rockbejstret og oprørsk ungdomsgenerations historiebevidsthed.⁵⁹⁶ Noget af den respekt var stadig intakt, men den angik nu kun den unge Elvis som seksualrebelsk samlingsfigur. Og selv denne respekt var forbeholden og afledt. Det væsentlige ved Elvis var for Ellegaard, at han blev en del af forhistorien til det egentlige oprør, der fulgte ti år senere. De glamourøse musicalfilm, teenageren Ann Mariager engang havde drømt sig ind i, betegnede for *Information*-journalisten rebellens kapitulation over for den gamle fjende, konformitetens *establishment*. Og 1970’ernes Elvis i glitrende koncertdragter virkede nu i Ellegårds øjne som en kynisk kalkuleret gentagelse af sit yngre jeg – en ”mental *lit de parade*.” Nok var det tidligt at komme af dage som 42-årig, men i rockens og ungdomsoprørets historiske perspektiv trængte den modsatte betragtning sig på: ”Døde Elvis i virkeligheden ikke for sent?”⁵⁹⁷

⁵⁹⁴ Se især François Hartog: *Regimes of Historicity: Presentism and the Experience of Time*, New York: Columbia University Press 2015; samt Fredric Jamesons analyse af postmodernitetens epoke som kendetegnet ved atemporalisering, se f.eks. Jameson: ’The End of Temporality’, *Critical Inquiry*, 29:4 (2003), s. 695-718. Jeg har drøftet aspekter af dette forskningsfelt i bl.a. ”Tid for historie?”, *Temp – tidsskrift for historie*, nr. 11 (2015), s. 151-165; samt *Håb (Tænkepauser* nr. 16), Århus. Aarhus Universitetsforlag 2014.

⁵⁹⁵ Ann Mariager: ’Lastbilchaufføren blev en legende’, *Politiken* 17/8-1977, 2. sektion s. 2.

⁵⁹⁶ [Lasse Ellegård:] ’Elvis Presley-renæssancen’, *Information* 24/12-1969, s. 6.

⁵⁹⁷ Lasse Ellegård: ’Elvis Presley – superstjerne i 20 år’, *Information* 18/8-1977, s. 7. Se i øvrigt Lasse Ellegaards tilbageblik på ungdomsoprøret og rockmusikken i ”Generelle oprørstendenser i rock n’ roll-musikken”, i Jørgen Knudsen (red.): *Hvad kom der ud af oprørene?*, København: Danmarks Radio 1981.

Det var punkernes omkvæd i nye gevandter: *No Elvis, Beatles or the Rolling Stones in 1977*.

Men hvad var *Information* overhovedet for et blad til at tale om Elvis og den rytmiske musiks revolutioner, spurgte læseren Birger Larsen i et langt og harmdirrende debatindlæg efter Ellegårds nekrolog. Da Elvis var kommet frem i 1950'erne, havde bladets fokus på rytmisk musik hængt fast i saxofonerne af den moderne jazz. Og avisen havde efter Larsens mening næppe taget sig sammen til at omtale Elvis, ”hvis ikke I på forhånd havde fået det godkendt hos de på mange måder, og især som tiden gik, finere beatmusikere.” Den Elvis, Larsen så tilbage på med kærlighed, var nemlig ikke de forlæste, kønsløse og snobbede ungdomsoprøreres alt for sent opdagede forgænger, men snarere deres maskuline modpol: ”Elvis var ROKKER, læderjakke og anderumpe, sang så det gyngede, Store Pikkert, simpelthen. Blød og selvsmagende og overlækker og sentimental også, men det kan en rocker vel også være. Og en pik med, for den sags skyld.”⁵⁹⁸ Og nok havde Elvis siden overgivet sig til stjerneråset, men det ændrede ikke ved, hvad han havde været. Larsens Elvis var den unge mandlige proletar, ligesom de store drenge på 1970'ernes Vesterbro – ikke en del af middelklasseungernes oprør.

Lort og narko

Dan Turèll havde engang været hengiven Elvisfan, men i 1977 stod han hverken tilbage for Ellegaard eller engelske punkere: ”Elvis døde ikke i tirsdags, det er små tyve år siden han døde” – nemlig da han havde forskrevet sig til sin manager Tom Parker. 1970'ernes Elvis havde båret ”fire-F-mærket,” skrev Turèll i sin Elvisnekrolog til *Ekstra Bladet*: ”Fed, Falmet, Forhenværende og Færdig med Fyrre.”⁵⁹⁹

Turèll bedyrede ganske vist, at også han stadig elskede Elvis.⁶⁰⁰ Men skuffet kærlighed kan få det værste frem i folk. Og det var som brutalt ikonoklastisk ordkunstner, han i sensommeren 1977 trådte frem som Elviskommentator, både i avisklummer, i interviews og på fjernsynet. Da det københavnske diskotek *Pussycat* i september holdt reception for *Ugens Rapport*-redaktør Kurt

⁵⁹⁸ Birger Hansen: ’Meninger om Elvis’, *Information* 8/9-1977, s. 9. Se også Jørn Dalskov: ’Rettelser om Elvis’, *Information* 8/9-1977, s. 9.

⁵⁹⁹ Dan Turèll: ’Elvis døde for 20 år siden’, *Ekstra Bladet* 19/8-1977, s. 12.

⁶⁰⁰ Turèlls tilbagevendende ytringer om Elvis i årene forud viste da også en ganske vist falmende og til dels nostalgisk motiveret, men også vedvarende kærlighed. Se Peter Fogtdal: ’Dan Turèll’ (i serien ’På min øde ø’), *Vi unge* nr. 4 (april 1977), s. 26f; Dan Turèll: ’Elskede Elvis’, *Politiken* 14/12-1975, sektion 2, s. 6; Dan Turèll: ’Stjernernes hårde sommer’, *Politiken* 24/7-1976, sektion 2, s. 1.

Thyboes hasteskrevne mindebog om Elvis, blev Turéll hyret som hovedtaler.⁶⁰¹ Lasse Ellegaard, der mødte op denne aften for at samle stof til en portrætartikel om digteren, beskrev scenen som et kultursammenstød: Over for Thyboe med smørhår, gangsterhabit og skjorten åbnet godt ned over brystkassen stod Turéll med sort neglelak, højrøde fløjsbukser og hvid ”ismejerimandjakke.”⁶⁰²

Han spillede outsiderens rolle, og han spillede den hårdt. ”Elvis var et nul,” sagde han. Men kunne 50 millioner fans tage fejl, råbte en kvinde i den fanspækkede sal. ”Måske ikke, men det gør 50 millioner fluer heller ikke, når de kaster sig over en stor hundelort på et lokum i New York. De elsker lort – og I elsker Elvis.”⁶⁰³

Ellegaards og Turélls paradoksalt kærlighedsbegrundede hån rummede en god portion kynisme, men alligevel næppe helt så rendyrket som den, man så i sensationspressen. ”Presley død – var det narko?”, brølede *BT*'s forside ved nyheden om Elvis' død. Den officielle udlægning af dødsårsagen lød på et hjertestop, men forlydender om stjernens narkotikamisbrug var få uger forinden blevet bestyrket af en bog – *Elvis: What Happened?* – bygget på øjenvidneberetninger fra tre tidligere bodyguards.⁶⁰⁴ Deres fortællinger blev flittigt viderekolporteret i Danmark også.

”Flommefed og med et mere og mere ukontrollabelt narkotikaforbrug havde Elvis Presley selv sat fuld speed på den mentale nedtur, han gennemlevede de sidste måneder af sit liv, og som kulminerede i det dødbringende hjerteanfald,” skrev *Ekstra Bladets* Paul-Jørgen Budtz.⁶⁰⁵ Både han

⁶⁰¹ Det lod så Thyboe indtage rollen som Elvis' og den folkelige Elvisbejstrings forsvarer – hvilket ikke gav et helt retvisende indtryk af hans bog, der var mindst lige så *Rapport*-agtigt hårdtslående, nærgående og skandalesvælgende, som den var karakteristisk sentimental. Thyboes stil vakte ofte utilfredshed blandt andre Elvisfans. Se f.eks. de tre boganmeldelser Allan Gall: 'Mindebøger', *Elvis Presley* nr. 7 (november 1977), s. 4; Svend Ove Nielsen: 'Dansen omkring guldkalven', *Elvis Presley* nr. 8 (december 1977), s. 8f; og Henning Nielsen: 'Gode detaljer, men også mange rygter', *Aktuelt* 16/9-1977, s. 12. Alle tre anmeldere var enige om, at bogen udmærkede sig ved i det mindste ikke at være lige så ringe som 'Mugges' mindebog.

⁶⁰² Lasse Ellegård: 'På tur med Turell – en montage om et fænomen på det danske parnas', *Information* 13/10-1977, s. 8. At Dan Turéll også selv følte sig som et fremmedelement i denne forsamling, bekræftede han i et senere tilbageblik: 'Min egen minoritet', *Politiken* 2/10-1981, sektion 3, s. 16.

⁶⁰³ Ole Sønderup: 'Dan Turell: Elvis var et stort nul', *Se og hør* 38:38 (23. september 1977), s. 6f. Se også Erik Warming: 'Reception og filmfest', *Elvis Presley* 1:7 (november 1977), s. 6f.

⁶⁰⁴ Steve Dunleavy: *Elvis: What Happened?*, New York: Ballantine Books 1977. Om konteksten for denne bog: Alan Hanson: 'Not the Best Elvis Biography, but a Historic One' (2008), http://www.elvis-history-blog.com/elvis_biography.html (tilgæet 16/8-2017); Peter Guralnick: *Careless Love: The Unmaking of Elvis Presley*, Boston: Back Bay Books 2000, s. 608ff; Adam Victor: *The Elvis Encyclopedia*, New York: Overlook Duckworth 2008, s. 140f.

⁶⁰⁵ Paul-Jørgen Budtz: 'Elvis havde drøn på hele livet', *Ekstra Bladet* 17/8-1977, s. 11. Se også samme: 'Elvis død som narkovrag', *Ekstra Bladet* 17/8-1977, s. 10, foruden obs: 'Myten blev hans skæbne', *Ekstra Bladet* 20/8-1977, s. 20. Lægen Erik Münster henholdt sig derimod til de officielle afvisninger af narkofund ved obduktionen af Elvis i sin artikel 'Hjertet kunne ikke holde', *Ekstra Bladet* 20/8-1977, s. 20f, men i den redaktionelt bestemte

og BT's Sven Wezelenburg svælgede spalte efter spalte i Elvis' problemer med vægt og helbred i de senere år.⁶⁰⁶

Fra den gamle morals perspektiv måtte det være oplagt at betragte den storm af negativ skandalepresse, der i midten af 1970'erne ramte den 40-årige Elvis og fortsatte ind i dækningen af hans dødsfald og siden i meget af hans efterliv som et resultat af den samme forskydning i normer, som den unge Elvis havde været symbolet på. Kunne man ikke trække en linje fra den unge Elvis som bannerfører for kroppens og seksualitetens frigørelse til den spekulation i vold og porno, som netop i 1977 bragte Kurt Thyboes *Ugens Rapport* op på et kæmpeoplæg på 200.000 eksemplarer om ugen?⁶⁰⁷ Det perspektiv overlevede måske i generelle former inden for kristelige og kulturkonservative kredse, men det var marginaliseret, og ingen gjorde det gældende i anledning af Elvis' død i 1977. Selv *Kristeligt Dagblad*, der i 1956 havde karakteriseret samme Elvis som tegn på Vesterlandets og selve kristelighedens undergang, lod nu sin musikskribent Jytte Arntzen fremstille Elvis' karriere simpelthen som en "amerikansk tragedie": fra den hoftevidende, rocksyngende foregangsmand, der nedbrød grænser mellem sorte og hvide amerikanere, til den feterede, men dybt ensomme – og trøstespisende, det fik også hun med – *mainstream*-entertainer.⁶⁰⁸

Den tidligere kulturelle dæmonisering af Elvis og rock'n'roll var som forduftet, og den type oprørskhed og de normforandringer, han havde symboliseret, var nu så solidt integreret i forestillingerne om det normale og forventelige, at diskussionen snarere stod mellem dem, der anerkendte Elvis som foregangsmand, og dem, der forkastede ham som forløren rebel eller ligefrem som reaktionær figur.

sammenhæng kom Münster ufrivilligt til at bære ved til bålet. Budtz' fjendtlige karakteristikkere af Elvis affødte i øvrigt hele fem vrede læserbreve: 'Om Elvis må siges', *Ekstra Bladet* 19/8-1977, s. 17.

⁶⁰⁶ 'Presley død – var det narko?', *BT*, 17/8-1977, s. 1; Sven Wezelenburg: 'Elvis er død, var det narkotika?', *BT*, 17/8-1977, s. 2. I mindre omfang gav narkofortællingerne genlyd i den mere seriøse presse, se f.eks. Børge Visby: "'Elvis var slave af narkotika og piller'", *Politiken* 18/8-1977, s. 8.

⁶⁰⁷ Madsen *Historien om Ugens Rapport*.

⁶⁰⁸ Jytte Arntzen: 'Millionernes Elvis død', *Kristeligt Dagblad* 18/8-1977, s. 6.

17. Mellem gråd og jubel

Lige siden karrierens begyndelse havde Elvis kaldt stærke følelser frem, både bag hjemmenes vægge og i det offentlige rum, både i den store verden og i Danmark. Ved nyheden om hans død blev følelsesytringerne stærkere, og deres indbyrdes modsætninger trådte tydeligere frem overalt. Det var hverken første eller sidste gang, en amerikansk berømt dødsfald skabte røre internationalt. Det gjaldt ikke kun mordene på politisk vigtige figurer som John F. Kennedy, Robert Kennedy og Martin Luther King i 1960'erne. Også James Deans og Marilyn Monroes tidlige dødsfald havde skabt avisoverskrifter i Danmark. Men både omfanget, intensiteten og spektret af følelsesytringer var bemærkelsesværdige i netop Elvis' tilfælde og kan vise væsentlige træk af både USA's, populærkulturens og følelsernes placering i den tids danske offentlighed.

Man kunne allerede ane markante følelsesytringer i mange af nekrologerne over ham. Malin Lindgrens refleksion over Elvis som symbol på hendes egen generations ungdom var præget af frygt. Barskere kommentatorer som Lasse Ellegaard og Dan Turéll begræd det lange forfald hos den Elvis, de havde elsket, men de legede samtidig med lettelse eller ligefrem glæde over, at forfaldet nu ikke ville vare længere. Andre reagerede skarpt på de følelsesudtryk, der på den ene eller anden måde stak uden for normerne. Og så var der de mange, der først og fremmest udtrykte sorg. *Aktuelt*-journalisten Steffen Larsen sluttede sin ikke ukritiske, men dog kærlige nekrolog med ordene: ”Store, varmhjertede, kejtede Elvis er væk. Det er lige ved, man fælder en tåre på vej hen til grammofonen.”⁶⁰⁹

Larsen var lige ved. Men mange græd faktisk. Også offentligt. Sven Wezelenburgs talrige artikler til *BT* om Elvis' død vekslede mellem sladder om narkomisbrug og en helt anderledes identifikation med Elvismyten og sorgen i former, der vel bedst kan betegnes som sentimentale:

Tårene trillede ned ad kinderne på millioner af mennesker over hele verden ved meddelelsen om sangeren Elvis Presleys død i aftes. På samme måde som hans mor græd, da han som lastbilchauffør i 1954 indspillede en fødselsdagsplade til sin mor.⁶¹⁰

⁶⁰⁹ Steffen Larsen: 'Stor varmhjertede kejtede Elvis – du var andet og mere end en papir-tiger', *Aktuelt* 18/8-1977

⁶¹⁰ Sven Wezelenburg: 'Moderen græd, da Elvis sang sit første hit', *BT* 17/8-1977, s. 19.

Men atter andre fandt alt dette uberettiget, overdrevet eller på anden måde upassende i forbindelse med en fjern berømt, som ingen af de danske sørgende kendte personligt. Og så var der enkelte, der bare var glade over udsigten til at blive fri for lige præcis Elvis. Elvis' død gav dermed også anledning til en kamp om, hvem der måtte føle hvad for hvem, hvad det var upassende at føle, og hvor og hvordan følelserne måtte komme til udtryk.

Fanfællesskabet som sorgforum

Sorgen var den følelse, der oftest kom til udtryk.⁶¹¹ De mest massive sorgytringer var koncentreret ved hans bolig i Memphis, hvor fans i titusindvis samlede sig i kaotiske klynger efter dødsfaldet – et spontant og forbigående, men intenst fysisk fællesskab af indbyrdes fremmede, der sørgede over det samme. Mange segnede om i den ubønhørlige augustvarme, og to blev dræbt af en spritbilist, der havde oversat politiafspærringen og tørnede ind i mængden. De optrin blev rapporteret verden over, også i Danmark.⁶¹² Mindre dramatiske, men dog beslægtede ytringer af sorg gjorde sig også gældende i Danmark. TV-Avisen interviewede danske Elvisfans, der hulkende fortalte, hvordan de var blevet lammet af nyheden og havde måttet lægge sig.⁶¹³ Elvis' død kom som et "chok," skrev en fan i *Ekstra Bladet*. Den "rev et stykke af een selv bort." Det var "som at miste en god ven," udtalte *Ugens Rapport*-redaktøren Kurt Thyboe til *BT*, inden han satte sig ned for at turboskrive sin mindebog.⁶¹⁴

⁶¹¹ Nylige undersøgelser af massiv offentlig sorg i forbindelse med berømteders død har fastslået dette som en normal første reaktion og iøvrigt især fremhævet, hvordan internetfællesskaber nutildags fungerer som globale sorgfora for de stærkt berørte, der ikke ser deres følelser forstået i den bredere omverden. Se især Julie Andsager: 'Altared Sites: Celebrity Webshrines as Shared Mourning', i Steve Jones og Joli Jensen (red.): *Afterlife as Afterimage: Understanding Posthumous Fame*, New York: Peter Lang 2005, s. 17-29, men også Gisela Gil-Egui, Rebecca Kern-Stone & Abbe E. Forman: 'Till Death Do Us Part? Conversations with deceased celebrities through memorial pages on Facebook', *Celebrity Studies* 8:2 (2017), s. 262-277; og Margaret Gibson: 'Death and Community', Stephen Conway (red.): *Governing Death and Loss: Empowerment, Involvement and Participation*, Oxford: Oxford University Press 2011, s. 15-25. I 1977 havde man dog hverken tilsvarende internationale kommunikationskanaler for menigfolk eller helt den grad af vanthed med offentlig sorg over fysisk fjerne medieberømted, som Elvis' død selv bidrog til at bygge op. Dermed kan en undersøgelse af følelsesudtryk i den danske offentlighed i forbindelse med Elvis' død også bidrage til at historisere forståelsen af følelsesreaktioner på celebrity-dødsfald.

⁶¹² Se Reuter-telegrammer om fanforsamlingen uden for Graceland og om begravelsen blev bl.a. optrykt i *Jyllands-Posten* 19/8-1977, s. 2 og 5. Se også f.eks. '60.000 sloges for at se Elvis i kisten', *Ekstra Bladet* 18/8-1977, s. 5f; 'Hysteriske scener ved Elvis' kiste', *Ekstra Bladet* 19/8-1977, s. 20f; Leif Hansen: 'To dræbt da de vågede over idolet', *Aktuelt* 19/8-1977, s. 25.

⁶¹³ Den pågældende TV-avis er ikke tilgængelig, men scenen er bl.a. refereret i Jesper Langballe: 'For tåbelige scener', *Jyllands-Posten* 18/8-1977, s. 2.

⁶¹⁴ 'Om Elvis må siges', *Ekstra Bladet* 19/8-1977, s. 17; Læserindlæg i *Elvis Presley* nr. 6 (oktober 1977), s. 10; Herdis Skov: '37-årig fan: Han gav mit liv en ekstra dimension', *BT* 18/8-1977, s. 18.

20 år senere kunne journalist Per Schultz-Knudsen stadig genkalde sig det øjeblik på kollegiet i Viby, da Radioavisen havde annonceret hans idols død, og han havde måttet sunde sig på briksen i det, der virkede som en evighed, inden han havde taget sig sammen til at sætte Elvis på grammofofonen for at mindes aktivt.⁶¹⁵

Efter dødsfaldet mødtes danske Elvisfans til et par større mindearrangementer med op mod 300 deltagere på diskotek Pussycat i det indre København samt en række mindre mindeceremonier i private hjem, eller de skrev til den nyligt relancerede danske fanklubs medlemsblad – alt sammen for at dele følelsen af sorg og tab i et fællesskab af folk, der forstod. Susanne Nielsen, der var blandt de drivende kræfter i fanklubben, skrev om en af disse mindeaftener:

Stemningen var naturligvis ikke så animeret, som den ville have været under andre omstændigheder, men det var heller ikke en festaften. Der var nogle, som ikke kunne tale med nogen om deres sorg over Elvis' bortgang. Her var der andre ligestillede, de kunne få en samtale med. Det kan være en enorm lettelse at kunne tale om tingene.⁶¹⁶

Ud over disse større mindearrangementer i hovedstaden blev der gennem sensommeren og efteråret 1977 holdt adskillige lignende arrangementer i mindre format og i private hjem. Både disse arrangementer og medlemsbladet for den nyligt relancerede danske Elvisfanklub, *The Elvis Presley Friends in Denmark*, kom nu til at fungere som mere eller mindre lukkede sorgfora. Flere berettede i læserindlæg til medlemsbladet om stærke fysiske reaktioner. En mandlig fan fra København følte sig lammet ved dødsnyheden, og den følgende dag var han stadig chokramt med rystende hænder, fysisk utilpashed og gråd.⁶¹⁷ En 18-årig kvindelig fan fra Nordjylland rystede og faldt på knæ, da radioen annoncerede Elvis' død, først lammet af chok, så stærkt grædende resten af aftenen.⁶¹⁸ For nogle varede den intense sorg i dagevis. En 41-årig kvinde på Vesterbro skrev en uge efter dødsfaldet, at

⁶¹⁵ Per Schultz-Knudsen: 'Konge – 20 år efter sin død', *Djursland* 16/8-1997, tillægget *Weekend*, s. 1.

⁶¹⁶ Susanne [Nielsen]: 'Mindeaften', *Elvis Presley* 1:6 (oktober 1977), s. 6. En ung kvindelig fan i Nordjylland udtrykte på egne vegne denne følelse af at stå alene med den sorg, som ingen i hendes omgangskreds forstod: "Jeg har ikke nogen, jeg kan snakke om det med, så derfor tænkte jeg, at jeg kunne skrive til jer, for der bor ingen Elvisfans her, hvor jeg bor. Jeg sidder helt alene på mit værelse og hører Elvis-plader hele tiden og græder, min gråd har ingen ende. Det kan ikke passe, at Elvis ikke er her mere. Jeg fik ikke mit højeste ønske opfyldt, at se ham live, jeg fik ham aldrig at se i levende person, jeg tror også, at det er derfor, at jeg har meget, meget svært ved at komme over dette." "Til E.P.F.C.", *Elvis Presley* nr. 6 (oktober 1977), s. 12.

⁶¹⁷ Læserindlæg i *Elvis Presley* nr. 6 (oktober 1977), s. 13.

⁶¹⁸ "Til E.P.F.C.", *Elvis Presley* nr. 6 (oktober 1977), s. 12. Samme kvinde fortalte mere og sig selv, og hvordan hun blev Elvisfan, i *Elvis Presley* nr. 11 (april 1978), s. 10f.

hun stadig græd døgnet rundt, og tændte lys for Elvis og var medtaget i en grad, så det var ”ved at gå ud over min familie, dvs. mine børn, og havde jeg haft min mand, var det endt med skilsmisse.”⁶¹⁹

Sorgen rettede sig dog ikke mod helt det samme, heller ikke inden for skaren af de mest hengivne danske fans. Nogle fokuserede især på tabet af musikken og af Elvis som en samlende offentlig personlighed, der havde skabt ”glæde i tusinder og atter tusinder [af] hjerter,” som en kvindelig fan i Århus udtrykte det.⁶²⁰ Andre søgte bag om den offentlige personlighed ind til privatmennesket Elvis som offer for offentlighedens høje forventninger, typisk i forbindelse med spørgsmålet om skyld. Hvor tilfredsstillende et liv havde han haft, når han bestandigt skulle synge og optræde for andre, spurgte én.⁶²¹ Pressen bar en stor del af ansvaret for hans død, understregede en anden, for dens hetz mod Elvis og hans vægtproblemer var med til at gøre idolet depressivt og til sidst slå ham ihjel.⁶²² Og nogle udtrykte kollektiv selvbebrejdelse og skyldfølelse på fanskarens vegne:

Vi har vel i dag alle en lille skyld i det skete. Vi drev dig frem, fik dig til at yde dit bedste, og hele tiden ønskede vi mere og mere af dig. Du forsøgte til det sidste ikke at skuffe dine venner. Men prisen blev for dyr, *kunne* vi dog bare nu have givet dig 5 eller 10 års ’orlov’ fra rampelyset, så havde vi dig måske alligevel iblandt os til den tid.”⁶²³

Her var med andre ord en klar fornemmelse af, at Elvis i sidste ende havde været ’ejet’ af sine fans, der så havde misrøgtet deres ansvar.

Mod de falske Elvisvenner

Samtidig gav dødsfaldet og sorgen nogle af de mest dedikerede fans anledning til at markere grænser mellem ’sande’ og ’falske’ Elvisvenner. Et fanklubmedlem talte således dunder mod alle dem, der blot søgte ”profit” i brugen af Elvis:

Som Elvisfan gennem 20 år har man deltaget i mange skrivelser og debatter om Elvis, og alle er gået ud på at forsvare ham eller modgå løgnagtige ting sagt og skrevet om ham. I denne

⁶¹⁹ ’Til E.P.F.C.’, *Elvis Presley* nr. 6 (oktober 1977), s. 9.

⁶²⁰ ’Til Elvis’, *Elvis Presley* nr. 6 (oktober 1977), s. 8.

⁶²¹ Susanne Reinhardt: ’Elvis!’ *Elvis Presley* nr. 6 (oktober 1977), s. 4f.

⁶²² Allan Gall: ’The President’, *Elvis Presley* nr. 6 (oktober 1977), s. 18.

⁶²³ Erik Larsens indlæg i *Elvis Presley* nr. 6 (oktober 1977), s. 9f. Se tilsvarende i Aase Jensen: ’Vi er medansvarlige for, at Elvis døde’, *BT* 20/8-1977, s. 20

kamp har man lært at skelne mellem, hvem der var rigtige fans, og hvem der bare red med på en medgangsbølge og så en fordel i at skrive pænt om Elvis. I disse dage er de store ord igen fremme i overskrifterne, og desværre må vi igen se, at dem, der skriver, når der er rygvind, nu igen ser mulighed for øget oplag ved at omtale Elvis.⁶²⁴

Det indlæg bekræftede en efter alt at dømme meget udbredt selvopfattelse i dette fanmiljø: Den 'sande' fan var vedholdende kærlig og loyal over for idolet. Som det fremgik af talrige indlæg i medlemsbladet, rummede kærligheds og loyalitetsidealet dog selv masser af rum for fortolkning: For nogle kaldte det på hård kritik af fejltrin hos idolet eller markedsføringen af ham; for andre var den hårde kritik et brud på loyaliteten. Til gengæld for kærligheden og loyaliteten kunne fansene mene at opnå adgang til en Elvis, som både var autentisk og fansenes egen, i skarp modsætning til de forvrængede billede af idolet, som blev dyrket af både Elvis' modstandere og hans 'falske' venner: medløberne, opportunisterne og profitmagerne.⁶²⁵

Opfattelsen af en kontrast mellem autenticitet og profithensyn havde disse fanselvforståelser til fælles med meget af 1970'ernes rockkultur og udbredte venstreorientering. Men de Elvisfans, der tog ordet i fanklubsammenhæng, identificerede sig tydeligvis ikke med de kredse. Tværtimod lød der blandt de organiserede fans lejlighedsvis kritik af det, fans kunne opfatte som de venstreorienterede rockkritikeres forsøg på at fejlfremstille Elvis for at udnytte ham til egne politiske formål. Skolelærer Svend Ove Nielsen, en af de faste bidragydere til klubbladet på denne tid, fremhævede i sit mindeord om Elvis netop det, at han hverken var rocksanger i snæver forstand eller politisk engageret og venstreorienteret, sådan som samtidens rockkritikere ifølge Nielsen ville have det. Næ, Elvis var en alsidig entertainer med en imponerende genremæssig spændvidde:

De sidste år blev han af mange bedømt ensidigt og uretfærdigt, kun ud fra et eneste synspunkt: Var det rock, han sang? Rockmusikken var tilfældigvis blevet populær igen, og nu forlangte man, at kongen fra 50'erne stadigvæk skulle vride sig som rocksanger. Han måtte ikke blive voksen. – Disse kritikere ønskede kun rock, de ønskede politisk venstredrejning,

⁶²⁴ 'E.P.F.C.', *Elvis Presley* nr. 6 (oktober 1977, s. 12.

⁶²⁵ Om lignende debatter om John Lennon efter hans død, se Janne Mäkelä: *John Lennon Imagined: Cultural History of a Rock Star*, New York: Peter Lang 2004, s. 218ff.

de ønskede Elvis som den oprører, man påstod, han var i 50'erne, men som, han sikkert aldrig selv har ønsket at være. Han ønskede at synge, at underholde.⁶²⁶

Dette indlæg var ganske vist atypisk i fanklubsammenhængen ved overhovedet at omtale politiske spørgsmål så direkte, og Nielsens holdninger bør næppe uden videre generaliseres til fanfællesskabet som helhed. Men indlæggets tvetydige relation til politik røber formentlig alligevel elementer af noget mere generelt. På den ene side lagde fanfællesskabet tydeligt afstand til direkte politiske diskussioner – enten implicit, som de fleste gjorde, eller eksplicit, som Nielsen gjorde. Dermed fremhævede de Elvis og den populære underholdning som en upolitisk genstand for kærlighed. På den anden side blev denne position her i samme åndedrag afgrænset placeret fra de venstreorienterede rockskribenter, der blev kritiseret for at ville se 'politik' i alting. De 'sande' Elvisvenners 'upolitiske' position måtte med andre ord for Nielsen at se lægge sig et stykke til højre for denne venstrefløjs 'falske' og mere afgrænsede kærlighed til Elvis som rockidol og politisk rebel. Der gemte sig med andre ord en politik, der skulle hæve den allerede herskende samfundstilstand over diskussion, midt i afvisningen af den eksplicite, kritiske politisering af herskende samfundstilstand. Elvis skulle altså her for alt i verden være *mainstream*.

Elvis i mit skød

Hvor tydeligt de sørgende medlemmer af den danske Elvisfanklub end mærkede modsætningen mellem deres egne følelser over for idolet og den omgivende landskabs herskende normer for følelsesytringer, havde de dog langtfra monopol på at udtrykke sorg over tabet. Selv dagbladet *Information*, som var et af hovedorganerne for netop de venstreorienterede kritikere, der fik krasse ord med på vejen i fanklubbladet, bragte to uger efter dødsfaldet et langt, kærligt mindedigt til Elvis – nærmest som for at skabe balance efter Lasse Ellegaards rockkyniske nekrolog. Det var den spirende forfatter Lene Gram, som gengav en nattedrøm om intimitet med det fjerne idol:

Åh Elvis
jeg drømte om dig i nat

⁶²⁶ Svend Ove Nielsen: 'Kongen er død', *Elvis Presley* nr. 6 (oktober 1977), s. 3. Se også Svend Ove Nielsens andre forsvar for Elvis mod rockkritikerne, spekulanterne og den fjendtlige offentlighed i almindelighed: 'Elvis' død og bladene', *Elvis Presley* nr. 7 (november 1977), s. 18f; 'Dansen omkring guldkalven', *Elvis Presley* nr. 8 (december 1977), s. 8f; 'Den næste "generation"', *Elvis Presley* nr. 12 (maj 1978), s. 3.

du optrådte i et gigantisk show
i verdens største koncertbygning
og du var så langt væk fra mig
og du sang om din længsel efter
kærlighed
sådan
at jeg vidste
jeg alene
ville kunne slukke din
længsel

For selv om digtets drømme vidste, at hun kun var ”et knappenålshoved / i mængden,” følte hun, at han sang kun til hende, og at kun hun forstod og kunne give ham ”den blødhed du søgte.” Og Elvis kom ned til hende, svedende udmattet, og deres kærlige længsler bandt dem sammen, erotisk, men purt:

vores kærlighed var ikke
som de andres
liderlig
vores kærlighed
var fuldstændig ren
du var genert og lidenskabelig
og selv om du trygæede
om erotisk hengivelse
var du ikke farlig for min dyd
du kom ikke aggressivt med pikken
du bad om
at blive elsket selv
så uimodståeligt
at jeg kun behøver
høre din stemme for at vide
at det er *mig* du kalder på

det er *mit* skød du vil hvile i
det er *min* blødhed og *mit* indre
der kan lindre
din glød og dine sanser
åh Elvis
jeg drømte om dig i nat.⁶²⁷

Grams Elvisbekendelse var mere 'på kanten' end de fleste. Man skrev ikke om skød og pik i Elvisklubbens medlemsblad. Men digtets bearbejdelse af modsætningen mellem Elvis' fjernhed og fornemmelsen af en tæt, indre forbindelse til hende selv udfoldede noget, der genfandtes i samtlige ytringer af fan-sorg på denne tid. Her var tale om stort set synkroner følelsesytringer på tværs af store fysiske afstande.

Gudskelov

Fan-sorgen mødte betydelig modvilje fra omgivelserne. De offentlige ytringer af sorg over en berømthed, som ingen af de sørgende havde kendt personligt, faldt flere udenforstående for brystet. Både følelsesytringerne og de offentlige eksponeringer af dem kunne synes illegitime. "Seriest at udstille 'sørgende efterladte', som for den afdøde selv var komplet ukendte, er en hån mod al virkelig sorg," skrev præsten Jesper Langballe i sin tv-anmeldelse til *Jyllands-Posten* efter at have set de grædende fans i tv-avisen.⁶²⁸ *Aktuelts* tv-anmelder Hans Løvetand, der ellers også selv erklærede sig som Elvisfan – om end af en anden slags end de grædende på tv-skærmen – hæftede sig snarere ved det, han så som proportionsforvrængning i de stærke følelsesudbrud over en populærkulturel berømtheds død. "Hvor mange neutronbomber skal vi mon trues med, før mennesker græder offentligt?"⁶²⁹

Fansorgen kunne med andre ord provokere, fordi den for udenforstående virkede perverteret ved sin sammenblanding af intimitetsfølelse og reel fjernhed, af subjektiv betydning for fansene og de kritiske kommentatorers opfattelse af Elvis' manglende virkelige samfundsmæssige

⁶²⁷ Lene Gram: '50.000.000 fans tager ikke fejl', *Information* 31/8, s. 9. Om journalisten og forfatteren Lene Gram (1941-2003): <http://www.litteraturpriser.dk/aut/GLeneGram.htm> (tilgået 4/4-2019)

⁶²⁸ Langballe 'For tåbelige scener'.

⁶²⁹ Hans Løvetand: 'TV må sælge "Arvingerne"', *Aktuelt*, 18/8-1977, s. 35. Selve TV-indslaget er desværre utilgængeligt og sandsynligvis gået tabt.

betydning. Enkelte kritiske røster gik endda videre til ligefrem at juble over Elvis' bortgang. En kvinde beklagede f.eks. i *BT*'s læserbrevsspalte, at dansk fjernsyn overhovedet havde afsat tid til at mindes "narkovraget Elvis Presley." For hende kunne hans død kun være glædelig: "Gudskelov at han har stillet træskoene. Så hører man da ikke mere fra ham." De sørgende fans måtte efter hendes opfattelse være "komplet sindssyge."⁶³⁰ En anden læserbrevsskribent så i Elvissorgen en fanatisme med mørke forbindelser: "Ja ja, kan man ikke få en Mussolini, en Lenin eller en Marx, kan man altid få en Elvis. Fantastisk så folk har brug for idoler."⁶³¹ Men bestræbelser på at forklejnede Elvis' betydning og sygeliggøre interessen for ham blev i en vis forstand modsagt af den energi, læserbrevsskribenterne alligevel lagde i at få dette negative budskab frem, som nok til trods for alle rester af Elvisforagt var endnu mere upassende i samtidens øjne end de grædende fans på tv-skærmen.

Stine og Elvis

21 år og mange epokegørende kulturforandringer efter gennembruddet i 1956 stod fænomenet Elvis stadig på kanten af de legitime følelser. Men følelserne kunne også udtrykkes mildere og i mere private former. Stine, der dengang var seks år gammel og boede med sine forældre på deres familiehotelet på Samsø, har siden fortalt, hvordan hendes far blev lamslået, da nyheden om Elvis' død strømmede ud af radioen i hotellets køkken.

Jeg havde aldrig set min far så påvirket af noget, de sagde i radioen. Han kaldte på min (...) mor, der gik i restauranten. Også det var usædvanligt: Der blev normalt ikke råbt beskeder igennem flere rum i mit barndomshjem – hvis man ville en anden person noget, så måtte man gå ind i samme rum som personen. De var klart begge påvirkede af situationen, troede vist først ikke helt på, at det var sandt. Så jeg blev også påvirket af det. Det var jo som om jeg kendte ham, han havde altid været omtalt i min familie som vigtig, og jeg havde aldrig kendt nogen så godt, der nu var døde. Der var en lettere ophøjet stemning hele dagen, lidt ligesom juleaften bare uden gaverne.⁶³²

⁶³⁰ 'Hysteri at tude over Elvis' (læserbrev), *BT* 20/8-1977, s. 20.

⁶³¹ 'Om Elvis må siges', *Ekstra Bladet* 19/8-1977, s. 17. Se også f.eks. J. Olsen: 'Flødebolle', *Ekstra Bladet* 24/8-1977, s. 15.

⁶³² Stine, personlig meddelelse, 17/8-2017.

Dette var ikke den larmende, provokerende sorg. Det var derimod en dæmpet stemning af tab og højtidelighed, som næppe noget nyhedsmedie ville finde særlig interessant, selv om denne form for reaktion formentlig var mere udbredt end de stærke følelsesudtryk.

Siden svandt Elvis' betydning i Stines liv. Men lige den dag i sommeren 1977 følte hun, at hun kendte ham. Det samme, som den digtende Lene Gram følte, her blot uden erotisk intensitet.

Den lange sorg

De mest intense følelsesytringer var selvsagt koncentreret i de første timer, dage og uger efter nyheden om dødsfaldet. Men Elvis' tragiske fald og sorgen over tabet levede videre som fælles erindringsgods. Elvis' død og årsagerne til den blev diskuteret intenst i årtier – og i det mindste i Danmark endda mere i de store aviser og magasiner end i fanklubbernes små publikationer. De modsætningsfyldte kulturelle betydninger, som ikke mindst nekrologerne havde tilkendt ham, kom også til at definere hans betydninger for den bredere offentlighed i årene derefter: Elvis som billede på ungdommens heroiske opdukken og begrædelige forfald; som billede på rockoprørets spændinger og lige så fascinerende destruktion eller bare dets kedelige tæmning; som billede på drømmen om berømmelse og rigdom, men også på alle de skræmmende bagsider.

I fraværet af den levende Elvis fik andre dele af fænomenet nu større betydning. Ikke kun Elvis som myte og fortælling, men også hans nu atter forstørrede fanskare, som hyldede Elvis på nye måder og i offentlighedens søgelys med fornyet kraft. Mindekulturen omkring Elvisfænomenet blev langt større, end idolet Elvis havde været hen over midten af 1970'erne, og den posthume Elvisdyrkelse fik nu sine nye mindesteder og årligt tilbagevendende mærkedage, først og fremmest hans bolig Graceland, hvor hans grav blev flyttet til efter forsøg på røveri ved hans første gravsted på en af hjembyens regulære kirkegårde, og især omkring hans dødsdag og fødselsdag.